

Q-02510/2021

Maria Teresa Ruiz Tarrés
Associació En Defensa dels Drets de Les
Persones Amb Discapacitat Intel·lectual i
del Desenvolupament (LADD)
C/ Mont d'Orsa, 22
08017 Barcelona

Senyora,

He rebut la resposta del Departament d'Educació i del Departament de Cultura a la resolució de l'expedient Q-02510/2021 relativa a l'obtenció del títol de l'Educació Secundària Obligatòria (ESO) per part de l'alumnat amb necessitats educatives especials i a la certificació del nivell de català que se'n deriva, presentada per l'Associació en Defensa dels Drets de les Persones amb Discapacitat Intel·lectual i del Desenvolupament (LADD).

En la resolució emesa, el Síndic va demanar al Departament d'Educació garantir la graduació en ESO de l'alumnat amb necessitats educatives especials en base als criteris d'avaluació establerts en el pla de suport individualitzat, d'acord amb el progrés educatiu seguit per l'alumnat, i també va demanar al Departament de Cultura garantir l'adaptació per a les persones amb necessitats educatives especials dels procediments que donen accés als certificats de nivell de català.

(A) En relació amb la certificació del nivell de català arran de les dificultats de graduació en ESO, el Departament d'Educació va comunicar a aquesta institució que es tindria en compte la recomanació formulada en la redacció del decret de desplegament de Títol II de la Llei d'Educació de Catalunya que s'està elaborant actualment, sobre el règim lingüístic del sistema educatiu de Catalunya, i també que establiria les consultes pertinents amb la Secretaria de Política Lingüística del Departament de Cultura per acordar els criteris d'acreditació lingüística en llengua catalana de les persones amb discapacitat intel·lectual.

En relació amb aquest assumpte, el Departament de Cultura exposa que la Secretaria de Política Lingüística duu a terme adaptacions formals de les proves per a l'obtenció de certificats de català que convoca anualment. Aquestes adaptacions formals donen resposta a les peticions d'atenció especial de les persones que s'inscriuen a les proves, incloses persones amb necessitats educatives especials.

La informació sobre la possibilitat de demanar una atenció especial i adaptació s'inclou en la convocatòria anual de proves per accedir a certificats oficials de nivell de català de la Secretaria de Política Lingüística.

El Departament de Cultura exposa, però, que les proves s'adapten especialment a les necessitats educatives especials derivades de dificultats de visió, audició, parla o escriptura i que afectin la realització de la prova. Les adaptacions que es duen a terme consisteixen en: mesures per garantir l'accessibilitat i mobilitat a l'espai físic de les proves, l'augment de la durada del temps per realitzar les proves o els seus apartats, modificacions del format dels documents, augment del tipus de lletra, etc.

Cal assenyalar, però, que l'adequació que es duu a terme no comporta una modificació dels continguts de les proves, és a dir, dels objectius, habilitats i competències lingüístiques que s'avaluen en cada nivell. D'aquesta manera, les persones amb discapacitat intel·lectual lleu o moderada poden no beneficiar-se d'adaptacions de les proves a les seves necessitats.

Convé recordar que **la graduació en ESO comporta l'obtenció del nivell C1 a alumnat amb necessitats educatives especials que ha comptat amb adaptacions curriculars, no només de caràcter metodològic sinó també de contingut, en la matèria de llengua catalana, a diferència del que succeeix amb les proves específiques per a la certificació del nivell de català**, i també que hi ha alumnat amb necessitats educatives especials que no gradua en ESO, tot i poder-ho fer, per garantir l'itinerari formatiu en oferta adreçada fonamentalment a alumnat sense graduació.

Per aquest motiu, **el Síndic demana al Departament de Cultura que, en coordinació amb el Departament d'Educació, s'estudiï la possibilitat d'aplicar adaptacions de contingut de les proves del nivell de català (C1 o inferior), en consonància amb les adaptacions curriculars fetes en la matèria de llengua catalana en els ensenyaments obligatoris, per a persones amb discapacitat intel·lectual lleu o moderada, per garantir el seu caràcter inclusiu.**

(B) En relació amb la graduació en ESO de l'alumnat amb necessitats educatives especials en base als criteris d'avaluació establerts en el pla de suport individualitzat, el Departament d'Educació exposa que la normativa que s'aplica per determinar la concessió del títol de graduat en educació secundària obligatòria per a alumnes amb necessitats educatives especials és el Decret 187/2015, de 25 d'agost, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació secundària obligatòria, l'Ordre ENS/108/2018, de 4 de juliol, per la qual es determinen el procediment, els documents i els requisits formals del procés d'avaluació a l'educació secundària obligatòria, el Decret 150/2017 de 17 d'octubre, de l'atenció educativa a l'alumnat en el marc d'un sistema educatiu inclusiu, els Documents per a l'organització i gestió dels centres "L'educació bàsica als centres d'educació especial" i la Resolució EDU/3445/2009, de 2 de desembre, per la qual es regula la convocatòria anual de les proves per a l'obtenció del títol de graduat en educació secundària obligatòria per a l'alumnat que no l'hagi obtingut en finalitzar l'etapa esmentada.

El Síndic recorda que aquesta normativa és anterior a l'aprovació de la Llei Orgànica 3/2020, de 29 de desembre, per la qual es modifica la Llei Orgànica 2/2006, de 3 de

maig, d'Educació (LOMLOE), que incorpora un canvi significatiu en la graduació a l'ESO de l'alumnat amb necessitats educatives especials.

En concret, l'article 31.1 de la LOMLOE, en relació amb el títol de graduat en educació secundària obligatòria, estableix que “Obté el títol de graduat en educació secundària obligatòria l'alumnat que quan acabi l'educació secundària obligatòria hagi adquirit les competències establertes i assolit els objectius de l'etapa, sense perjudici del que estableix l'apartat 10 de l'article 28”. L'article 28.10, per la seva banda, preveu que “Els referents de l'avaluació, en el cas de l'alumnat amb necessitats educatives especials, són els inclosos en les corresponents adaptacions del currículum, sense que aquest fet pugui impedir-los passar de curs o titular-se. S'han d'establir les mesures més adequades perquè les condicions de realització dels processos associats a l'avaluació s'adaptin a les necessitats de l'alumnat amb necessitat específica de suport educatiu.”.

Malgrat que la normativa vigent estableix el pla de suport individualitzat com a referència en l'avaluació de l'alumnat amb necessitats educatives especials, el Síndic constata en el marc de les queixes que en la pràctica encara no s'aplica plenament aquesta previsió en l'obtenció del títol de graduat en ESO, tot i el que estableix l'article 31.1 i 28.10 de la LOMLOE. Encara avui, com a mínim en determinats casos, l'obtenció d'aquest títol depèn fonamentalment del grau d'assoliment de les competències bàsiques que determina el Decret 187/2015, de 25 d'agost, sense tenir en compte fonamentalment els objectius establerts en el pla de suport individualitzat.

En relació amb la no graduació a l'ESO motivada pel no assoliment de les competències previstes per a l'etapa, el Síndic ja va posar de manifest que la normativa anterior a la LOMLOE admetia que l'avaluació de l'alumnat amb necessitats educatives especials es pogués fer d'acord amb els objectius establerts en el pla de suport individualitzat, però no ho fa de manera taxativa.

En positiu, cal destacar que:

- L'article 25 del Decret 187/2015, de 25 d'agost, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació secundària obligatòria, estableix que “Els criteris d'avaluació de les matèries són un referent fonamental per determinar el grau d'assoliment de les competències bàsiques i dels objectius de cada matèria.”, i també que “L'avaluació de l'alumnat que ha disposat, a més de les mesures generals, de mesures específiques o extraordinàries, s'ha de fer en relació amb aquestes mesures.”.
- L'article 14 del Decret 150/2017, de 17 d'octubre, preveu que “El PI ha d'incloure les mesures i els suports adreçats a l'alumne referents als àmbits, les àrees o matèries que afavoreixen l'assoliment de les competències bàsiques, i els criteris d'avaluació que se li han assignat, superiors o inferiors als que corresponen al nivell en què està escolaritzat”, i afegeix que “Els resultats de l'avaluació de l'alumne que consten en documents oficials d'avaluació responen a l'aplicació dels criteris establerts en el PI.”.

- L'article 9 de l'Ordre ENS/108/2018, de 4 de juliol, per la qual es determinen el procediment, els documents i els requisits formals del procés d'avaluació a l'educació secundària obligatòria, esmentat sovint per la mateixa Inspecció d'educació per justificar una avaluació fonamentada exclusivament amb els objectius previstos a l'etapa, preveu que el pla de suport individualitzat és una eina per a la planificació de mesures, actuacions i suports per donar resposta a situacions singulars d'alumnes que presenten necessitats educatives i personals específiques, i també que aquest pla ha de determinar els criteris d'avaluació i de pas de curs, d'acord amb els objectius d'aprenentatge i les competències que s'hi hagin acordat. En el cas de quart curs, el pla de suport individualitzat ha d'incloure també els criteris de superació de l'etapa en el marc del projecte educatiu de centre i del grau d'assoliment de les competències que determina el Decret 187/2015, de 25 d'agost, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació secundària obligatòria. Addicionalment, també estableix que l'alumne amb un pla de suport individualitzat s'ha d'avaluar segons els criteris d'avaluació establerts en el seu pla, que també poden correspondre a cursos anteriors o posteriors.
- La Resolució per la qual s'aproven els documents per a l'organització i la gestió dels centres, i les directrius per a l'organització i la gestió dels serveis educatius per al curs 2021-2022, i específicament "L'educació bàsica als centres d'educació especial", preveu que "Els referents normatius per a l'avaluació de secundària són el Decret 187/2015, de 25 d'agost, i l'Ordre ENS/108/2018, de 4 de juliol.", però també afegeix que "Els alumnes amb un pla de suport individualitzat (PI) han de ser avaluats d'acord amb els criteris d'avaluació descrits en el seu pla. Al document Orientacions per a l'elaboració del pla de suport individualitzat es recull que la possibilitat i les condicions en que un alumne o alumna amb PI pugui obtenir el graduat s'han d'explicitar en el seu PI, del qual han de ser coneixedors l'alumne o alumna i la família."

A criteri d'aquesta institució, però, aquesta normativa admet la possibilitat d'avaluar l'alumnat amb necessitats educatives especials a partir dels criteris establerts en el pla de suport individualitzat, però també manté com a referència el grau d'assoliment de les competències que determina el currículum de l'etapa.

De fet, el document per a l'organització i la gestió dels centres "Concreció i desenvolupament del currículum competencial i l'orientació educativa a l'ESO" esdevé menys garantista del que ho fa la LOMLOE pel que fa a les oportunitats de graduació en ESO de l'alumnat amb necessitats educatives especials. Aquest document exposa que "Els referents normatius per a l'avaluació són l'Ordre ENS/108/2018, de 4 de juliol, el Reial decret 1105/2014, de 26 de desembre, i el Reial decret llei 31/2020, de 29 de setembre, pel qual s'adopten mesures urgents en l'àmbit de l'educació no universitària, així com les concrecions emeses en forma de resolució pel Departament d'Educació que es publiquin en la intranet - Portal de centre.", i que "Per acreditar l'etapa d'educació secundària obligatòria, l'alumne o alumna ha d'assolir les competències d'acord amb els criteris d'avaluació establerts en el seu PI i els criteris d'acreditació establerts pel centre amb relació als objectius i les competències de l'etapa.". Alhora, en relació amb el pla de suport individualitzat i amb l'acreditació de l'etapa, aquest document exposa que "Una avaluació positiva

del PI no sempre ha de comportar una acreditació sistemàtica de l'etapa. En acabar l'etapa d'educació secundària obligatòria, l'equip docent ha de valorar la idoneïtat de l'obtenció del títol de graduat o graduada en ESO de l'alumne o alumna, tenint en compte els indicadors següents: (a) l'assoliment de les competències de l'etapa; (b) la maduresa personal i les seves possibilitats de progrés; i (c) l'orientació de l'alumne o alumna vers els itineraris formatius posteriors.”.

Convé recordar que l'article 28.10 de la LOMLOE, tal com ja s'ha esmentat, estableix que els referents de l'avaluació són els criteris establerts en el pla de suport individualitzat, sense que, a priori, una avaluació positiva de l'alumnat amb necessitats educatives especials en base a aquests criteris pugui justificar una no graduació.

En aquest sentit, el Síndic ja va exposar en el marc de la resolució emesa que “El sistema educatiu no pot considerar-se plenament inclúsiu si estableix uns nivells d'aprenentatges per superar l'educació bàsica que no poden ser adquirits potencialment, amb les adaptacions que corresponguin, per qualsevol alumne, siguin quines siguin les seves condicions. En altres paraules, qualsevol alumne hauria de poder graduar-se en ESO, amb les adaptacions i els suports necessàries, i la no graduació ha d'estar motivada en base als criteris establerts en cada cas, d'acord amb les seves necessitats educatives i amb l'assoliment dels objectius establerts per al cas.”.

(C) En relació amb la graduació en ESO condicionada a l'itinerari formatiu, el Departament d'Educació exposa que l'equip docent pot decidir que un alumne o alumna amb alguns nivells competencials no assolits obtingui el títol de l'ESO, però reitera que sempre haurà de vetllar per la seva continuïtat formativa: és a dir, que haurà de valorar què és més convenient per a aquell alumne, obtenir el títol o no, per garantir que pugui continuar el seu itinerari formatiu.

En relació amb aquesta darrera valoració, el Síndic no comparteix que l'equip docent hagi de ponderar si és més convenient no obtenir el títol per continuar amb el seu itinerari formatiu, perquè l'obtenció del títol, que és una situació positiva per si mateixa, i que ha d'estar condicionada a l'assoliment dels objectius establerts en el pla de suport individualitzat, no pot estar condicionada a factors aliens al progrés educatiu de l'alumnat seguit en els ensenyaments realitzats fins al moment de l'avaluació. Avaluar l'assoliment dels objectius establerts, no bàsicament en funció del treball realitzat en el passat, sinó en funció del que podria succeir en el futur, esdevé difícil de sostenir en casos en què s'assoleixen els objectius establerts en el PI i no s'obté el títol per garantir la continuïtat formativa d'aquest alumnat. De fet, la continuïtat formativa s'ha de garantir tant si l'alumnat gradua a l'ESO com si no ho fa.

Tal com s'ha dit, el document per a l'organització i la gestió dels centres “Concreció i desenvolupament del currículum competencial i l'orientació educativa a l'ESO” estableix que “En acabar l'etapa d'educació secundària obligatòria, l'equip docent ha de valorar la idoneïtat de l'obtenció del títol de graduat o graduada en ESO de

l'alumne o alumna, tenint en compte els indicadors següents: (...) (c) l'orientació de l'alumne o alumna vers els itineraris formatius posteriors.”.

En relació amb la no graduació a l'ESO motivada per garantir l'accés posterior a l'oferta formativa de PFI o la continuïtat a l'ESO a centres d'educació especial, tal com ja es va fer notar en la resolució emesa, **el Síndic de Greuges ha denunciat reiteradament des de fa anys que aquest abordatge té caràcter discriminatori i vulnera el principi d'educació inclusiva**, a l'hora que també genera riscos associats a la possible demora en el temps del procés de graduació d'aquest alumnat i a les possibles ruptures en les trajectòries formatives que es poden produir eventualment en el futur, i que pot provocar que, en cas d'abandonament, aquests alumnes acabin el seu pas pel sistema educatiu sense graduació en ESO.

Condicionar la graduació en ESO al futur formatiu de l'alumnat, a criteri del Síndic, s'allunya de la finalitat prevista per a aquesta acreditació, i també del manament que té l'Administració educativa de promoure-la, alhora que vulnera el seu dret a l'educació en igualtats d'oportunitats. **La solució per promoure la continuïtat de la formació d'aquest alumnat en el marc del sistema educatiu no pot ser la no-graduació en ESO.**

Precisament, davant d'aquest tipus d'abordatges, el Síndic va demanar al Departament d'Educació, entre d'altres coses, desenvolupar una oferta formativa reglada, especialment en l'àmbit de la formació professional, que garantis oportunitats formatives i de posterior inserció laboral als alumnes amb necessitats educatives especials, més enllà dels ensenyaments obligatoris, també per a l'alumnat que ha obtingut la graduació en ESO i no es pot acollir als ensenyaments de formació professional.

Així, el Govern de Catalunya, a través de l'ACORD GOV/120/2016, de 30 d'agost, pel qual es crea el Pla pilot experimental d'itineraris formatius específics (IFE) per a alumnes amb necessitats educatives especials associades a discapacitat intel·lectual lleu o moderada, va acordar “Crear el Pla pilot experimental d'itineraris formatius específics (IFE) per a alumnes amb necessitats educatives especials associades a discapacitat intel·lectual lleu o moderada, d'entre 16 i 20 anys d'edat durant l'any natural d'inici de l'oferta de l'itinerari formatiu específic que, preferentment, no hagin obtingut el títol de graduat en educació secundària obligatòria, amb l'objectiu d'afavorir-ne la inserció laboral. Excepcionalment, **també s'hi pot acollir l'alumnat amb necessitats educatives especials associades a una discapacitat intel·lectual lleu o moderada comprès en el tram d'edat indicat, que hagi obtingut el títol de graduat en educació secundària obligatòria i no pugui acollir-se als ensenyaments de formació professional.**”.

La mateixa Resolució EDU/1166/2020, de 28 de maig, per la qual es determinen el calendari i les condicions de la preinscripció i matrícula, per al curs 2020-2021, als itineraris formatius específics (IFE), estableix que poden participar en el procés les persones interessades que compleixin determinats requisits no relacionats amb la graduació a l'ESO, i aquesta graduació només es tindrà en compte en casos de

desempat: “En el cas d'empat en les puntuacions, tenen preferència els alumnes que no hagin obtingut el títol de graduat en educació secundària obligatòria.”.

Per tant, normativament, la no graduació no exclou l'alumnat de l'accés als IFE, ni tampoc en garanteix l'accés, atès que depèn de la demanda existent.

En vista d'aquestes consideracions, i amb caràcter general, **el Síndic demana al Departament d'Educació:**

- 1. Avaluar l'alumnat amb necessitats educatives especials en funció del grau d'assoliment de les competències bàsiques, tenint en compte el seu procés d'aprenentatge i també els criteris d'avaluació establerts al seu pla de suport individualitzat, i garantir la seva graduació en ESO en base als criteris d'avaluació establerts en el pla de suport individualitzat, d'acord amb el progrés educatiu seguit per cada alumne.**
- 2. No condicionar la graduació a l'ESO de l'alumnat amb necessitats educatives especials al seguiment d'un determinat itinerari formatiu, especialment quan aquest itinerari no contempla posteriorment aquesta graduació.**
- 3. Promoure la modificació de la norma que regula el procediment, els documents i els requisits formals del procés d'avaluació a l'educació secundària obligatòria (Ordre ENS/108/2018, de 4 de juliol), així com també les instruccions que anualment es traslladen als centres escolars i als serveis educatius, per garantir l'aplicació inequívoca d'aquests criteris, consolidats actualment per la LOMLOE.**

Cal garantir que l'alumnat amb necessitats educatives especials s'avalua en funció del grau d'assoliment de les competències bàsiques sempre prenent com a referència els criteris i els objectius establerts explícitament en el seu pla de suport individualitzat, no pas d'altres, d'acord amb el que estableix l'article 28.10 de la LOMLOE.

Resto a l'espera de conèixer la posició del Departament d'Educació sobre aquest assumpte, i les mesures que s'adoptaran.

Atentament,

Signat digitalment per
Esther Giménez-Salinas
Síndica
Síndic de Greuges de Catalunya

Data i hora de signatura: 2022-08-30 13:23:08 +01'00'